

สิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระจังงาม ตำบลศาลาแดง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์

Community Rights in Water Management for Agricultural Purposes around
Bueng Krachang Ngam, Sala Daeng Subdistrict, Krok Phra District,
Nakhon Sawan Province

พระพรหมพัฒน์ จันทโชโต (ไทเดโชธนเศรษฐ์)¹ และสยาม ดำปรีดา²
Phra PromPat ChanTaChoTo (Thaidechothanaset) and Sayam Dampreeda

Received: July 22, 2025

Revised: September 26, 2025

Accepted: October 30, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระจังงาม ตำบลศาลาแดง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักสารานุกรมกับสิทธิชุมชนในการจัดการน้ำ และ 3) เสนอแนวทางในการบริหารจัดการสิทธิของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำตามหลักสารานุกรม เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณโดยแจกแบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น .978 กับผู้ใช้น้ำรอบบึงกระจังงามโดยใช้สูตรทาโร ยามาเนได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 319 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยเลือกแบบ

¹⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: prompat.journal@gmail.com, Tel. 062-0602802

เจาะจงจำนวน 21 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์และวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา พบว่า ระดับสิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระจังตามหลักสารานีธรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.69 และระดับสิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระจังตามแนวทางบริหารจัดการทรัพยากรร่วมของ Elinor Ostrom โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.57 ขณะที่ความสัมพันธ์ของหลักสารานีธรรม กับสิทธิชุมชนในการจัดการน้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ในทางบวกหรือความสัมพันธ์กันในลักษณะที่คล้อยตามกันเป็นคู่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ($r=0.617^{**}$) และแนวทางในการบริหารจัดการสิทธิของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำตามหลักสารานีธรรม 6 พบว่า 1) การบริหารจัดการน้ำที่ดีเกิดจากการที่สมาชิกทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเท่าเทียมบนหลักของเหตุและผล 2) มีการกล่าวขอบคุณหรือชมเชยเมื่อได้รับการแก้ไขปัญหาในการบริหารจัดการน้ำ หรือทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มผู้ใช้น้ำ 3) สมาชิกผู้ใช้น้ำได้ตระหนักถึงกฎระเบียบความสำคัญในการบริหารจัดการน้ำ

คำสำคัญ: สิทธิชุมชน, การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร, หลักสารานีธรรม 6

Abstract

This research aimed to: 1) examine community rights in water management for agricultural purposes around Bueng Krachang Ngam, Sala Daeng Subdistrict, Krok Phra District, Nakhon Sawan Province; 2) analyze the relationship between the principle of Saraniyadhamma and community rights in water management; and 3) propose guidelines for managing community rights in water governance based on the principle of Saraniyadhamma. The study employed a mixed-methods approach, comprising quantitative research using a questionnaire with a reliability coefficient of .978, distributed to water users around Bueng Krachang Ngam. The sample size of 319 respondents was determined using Yamane's formula. The data were analyzed

using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, standard deviation, and Pearson's correlation coefficient. Qualitative research was conducted through in-depth interviews with 21 purposively selected key informants, using a structured interview guide and descriptive content analysis. The findings revealed that the overall level of community rights in water management for agricultural purposes around Bueng Krachang Ngam, based on the principle of Saraniyadhamma, was high, with a mean score of 4.05 (S.D. = 0.69). The level of community rights in water management based on Elinor Ostrom's common-pool resource management framework was also high, with a mean score of 4.01 (S.D. = 0.57). Moreover, the relationship between the principle of Saraniyadhamma and community rights in water management was found to be statistically significant at the 0.01 level, showing a positive and consistent correlation ($r = 0.617^{**}$). The study proposed the following guidelines for managing community rights in water governance based on the six principles of Saraniyadhamma: 1) effective water management occurs when all members are able to express their opinions equally, guided by reason and logic; 2) members express gratitude or appreciation when problems in water management are resolved or when contributions benefit the water user group; and 3) members of the water user group are made aware of the rules and the importance of proper water management.

Keywords: Community Rights, Water Management for Agricultural Purposes, Six Saraniyadhamma Principles

บทนำ

ความเป็น“สิทธิชุมชน” ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยตั้งแต่พุทธศักราช 2540 เป็นต้นมา จะให้ความสำคัญในเรื่องของการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่ง“สิทธิชุมชน” นั้นมีความเกี่ยวข้องและครอบคลุมถึง “การจัดสรรทรัพยากรน้ำ” ส่งผลให้ชุมชนมีสิทธิในการจัดสรรทรัพยากรน้ำที่ตนมีอยู่ด้วยตนเอง (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2540) บนพื้นฐานของบริหารจัดการทรัพยากรร่วมกัน โดย Elinor Ostrom กล่าวว่าสิทธิในการจัดสรรทรัพยากรตามแนวทางบริหารจัดการทรัพยากรร่วมมีดังนี้ 1) สิทธิในการเข้าใช้ทรัพยากร (Access) 2) สิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร (Withdrawal) 3) สิทธิในการจัดการ (Management) คือ สิทธิที่อนุญาตให้ผู้มีสิทธิสามารถปรับเปลี่ยนสภาพของระบบทรัพยากรได้ รวมถึงกำหนดรูปแบบการใช้ทรัพยากรด้วย และ 4) สิทธิในการกีดกัน (Exclusion) คือ สิทธิที่กำหนดว่าใครสามารถเข้าใช้ประโยชน์จากระบบทรัพยากรได้หรือไม่ได้ และ 5) สิทธิในการขายหรือให้ยืมสิทธิทั้ง 4 ประเภทยกก่อนหน้า (Ostrom, 2015) ทั้งนี้ถ้าชุมชนไม่สามารถเรียนรู้ถึงสิทธิ และการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ด้วยตนเองก็จะเกิดสภาวะการเสียสมดุล ระหว่างชุมชนและธรรมชาติ รวมถึงการเกิดปัญหาระหว่างบุคคลภายในชุมชนมีผู้เสียประโยชน์และผู้ได้ประโยชน์ โดยที่ปัญหาเหล่านี้อาจนำมาซึ่งความขัดแย้งภายในชุมชน (นิตยา โพธิ์นอก และรัชวดี แสงมเหหมัด, 2560)

ในปัจจุบันจะพบว่าปัญหาการขาดแคลนน้ำที่เกิดขึ้นในประเทศไทยได้มีผลกระทบโดยตรงกับการเกษตรและแหล่งน้ำ ส่งผลเสียหายต่อกิจกรรมทางการเกษตร เช่น พื้นดินขาดความชุ่มชื้น พืชขาดน้ำ พืชชะงักการเจริญเติบโต ผลผลิตที่ได้มีคุณภาพต่ำ รวมถึงปริมาณลดลง ปัญหาการขาดแคลนน้ำที่เกิดมีผลต่อการเกษตร มักเกิดในฤดูฝนที่มีฝนทิ้งช่วงเป็นเวลานาน ส่วนใหญ่เกิดจากฝนแล้ง และทิ้งช่วง (อัจฉรี สิงโต, 2565) ความต้องการน้ำเพื่อการเกษตรกรรม การอุปโภค - บริโภค นับวันยังมีความต้องการเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งในบางปีฝนตกน้อยมีความแห้งแล้ง ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำอย่างที่กล่าวไปแล้วข้างต้น โดยปกติแล้วชุมชนมีความสามารถ และสิทธิในการจัดการน้ำ ซึ่งถือว่ามีความสอดคล้องกับ “สิทธิตามสภาพ (De Facto Right)” เป็นสิทธิที่ไม่จำเป็นต้องได้รับการรับรอง เพราะถือว่าสิทธินั้นเกิดขึ้นอยู่เองโดยธรรมชาติ (กิตติศักดิ์ ปรกติ,

2550) ทั้งนี้การไม่ยอมรับว่าชุมชนมีสิทธิ “อยู่แล้ว” ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในถิ่นที่ตนเองอยู่ คล้ายเป็นการปฏิเสธกระบวนการจัดสรรทางธรรมชาติ

บึงกระจังงามมีเนื้อที่ประมาณ 600 ไร่ และมีปริมาณความลึกอยู่ที่ 6 เมตร บรรจุน้ำได้ประมาณ 5.76 ล้านลูกบาศก์เมตรโดยที่บึงกระจังงามนั้นมีพื้นที่ครอบคลุมหมู่ที่ 4 หมู่ที่ 5 ตำบลศาลาแดง และหมู่ที่ 5 ตำบลนากลาง เป็นแหล่งน้ำชุมชนที่ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการเกษตร และการการประมง ซึ่งในปัจจุบันพบว่าบึงกระจังงามนั้นบางส่วนเกิดการตื้นเขิน แต่จะมีจุดลึกสุดบริเวณหน้าวัดกระจังงาม แต่ชาวบ้านก็ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำในบริเวณนั้นได้ เนื่องจากเป็นที่อยู่อาศัยของปลา และเป็นเขตอภัยทาน ในช่วงเวลาที่ผ่านมานั้นทางหน่วยงานราชการไม่ว่าจะเป็นระดับจังหวัด และระดับอำเภอได้เล็งเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในเรื่องของทรัพยากรน้ำที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการของประชาชน โดยปกติแล้วชาวบ้านจะใช้ปริมาณน้ำเพื่อการเกษตรประมาณ 5.00 ล้านลูกบาศก์เมตร ในช่วงหน้าแล้งน้ำในบึงจะเหลือประมาณ 1.75 ล้านลูกบาศก์เมตร ส่งผลให้หน่วยงานราชการก็ได้สนับสนุนเครื่องจักรกล มาขุดลอกเพิ่มเติมเพื่อให้สามารถรองรับปริมาณน้ำเพื่อให้บึงกระจังงามเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ รวมทั้ง ใช้ประโยชน์เพื่อการอุปโภคและเกษตรกรรมในพื้นที่ ขณะที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลศาลาแดงได้มีการสนับสนุนเครื่องสูบน้ำให้แก่เกษตรกรเป็นประจำและในปัจจุบันก็ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 2 โดยส่วนเครื่องกล (นครสวรรค์) ติดตั้งเครื่องสูบน้ำขนาด 12 นิ้ว จำนวน 1 เครื่อง สูบน้ำจากบึงกระจังงาม เพื่อช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนที่ประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำทำการเกษตร โดยมีประชาชนได้รับประโยชน์จำนวน 400 ครัวเรือน พื้นที่การเกษตร 200 ไร่ และได้ทำการเริ่มสูบน้ำตั้งแต่วันที่ 6 มกราคม 2567 (สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 2, 2567) แต่ก็พบว่าไม่เพียงพอต่อความต้องการของกลุ่มเกษตรกร เนื่องจากในพื้นที่ดังกล่าวประชาชนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกร ซึ่งมีพื้นที่ทางการเกษตรมากกว่า 4,000 ไร่ และมีความต้องการใช้น้ำต่อไร่อยู่ที่ 1,200 ลูกบาศก์เมตร และจะทำนาปรังเป็นส่วนมาก เป็นผลให้มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้ทรัพยากรน้ำ เมื่อความต้องการใช้น้ำในพื้นที่มีมากกว่าปริมาณน้ำที่มีอยู่ ย่อมก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำ

ในการแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่ ผู้นำชุมชนได้ริเริ่มจัดตั้ง “กลุ่มผู้ใช้น้ำไฟฟ้า” เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการน้ำที่มีระบบและมีประสิทธิภาพมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การขาดแคลนทรัพยากรน้ำยังคงเป็นปัญหาหลักที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของเกษตรกร เกษตรกรจำเป็นต้องแบกรับค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในการสูบน้ำเป็นเวลานาน เนื่องจากแหล่งน้ำอยู่ในระยะที่ห่างไกลและต้องอาศัยการใช้เครื่องสูบน้ำหลายทอดต่อเนื่องกัน นอกจากนี้ แม้จะมีการรวมกลุ่มเพื่อจัดการน้ำในระดับชุมชน แต่ระบบการบริหารจัดการน้ำยังขาดประสิทธิภาพ ส่งผลให้ประชาชนบางส่วนไม่สามารถประกอบอาชีพเกษตรกรรมได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน จึงจำเป็นต้องย้ายถิ่นไปประกอบอาชีพในพื้นที่อื่น อีกทั้งปัญหาการขาดแคลนน้ำยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งในการจัดสรรทรัพยากรน้ำ เนื่องจากแต่ละครัวเรือนหรือกลุ่มเกษตรกรมีระดับความต้องการใช้น้ำที่แตกต่างกัน อันนำไปสู่ความตึงเครียดและข้อขัดแย้งด้านผลประโยชน์ภายในชุมชน ดังนั้น แม้ว่าการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำไฟฟ้าจะเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาการจัดการน้ำ แต่การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำยังคงเป็นภารกิจหลักที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายอย่างต่อเนื่อง

สำหรับการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้น และเป็นผลให้ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาให้รู้ถึงสิทธิของชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของชุมชนรอบบึงกระเจิงงาม รวมถึงหาความสัมพันธ์ของหลักสาราณียธรรม 6 กับการจัดการสิทธิของชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของชุมชนรวมถึงการแนวทางในการประยุกต์หลักสาราณียธรรม ในการจัดการสิทธิของชุมชนรอบบึงกระเจิงงาม ตำบลศาลาแดง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งของชุมชนที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์

- 1 เพื่อศึกษาสิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระเจิงงาม ตำบลศาลาแดง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์
- 2 เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักสาราณียธรรมกับสิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระเจิงงาม ตำบลศาลาแดง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์

3 เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมสิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระเจิงาม ตำบลศาลาแดง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ตามหลักสราณียธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย

1. การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับสิทธิชุมชน การจัดการน้ำเพื่อการเกษตร และหลักสราณียธรรม 6

2. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสราณียธรรมกับสิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระเจิงาม ในพื้นที่ชุมชนรอบบึงกระเจิงามของตำบลศาลาแดง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ โดยศึกษาได้มาจากผู้ใช้น้ำรอบบึงกระเจิงาม จำนวน 319 คน ที่ได้จากสูตรของทาโร ยามาเน (Taro Yamane) จากผู้ใช้น้ำทั้งหมด รวมจำนวน 1,560 คน ซึ่งใช้ระดับความเชื่อมั่นที่ 0.05 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ที่มีความเชื่อมั่นค่าความเชื่อมั่น 0.987 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย คือ สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deflection) และสถิติอ้างอิง คือ สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) สำหรับการทดสอบสมมติฐานวิเคราะห์โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient)

3. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) โดยกำหนดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักธรรม, ผู้แทนฝ่ายปกครอง, ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์, ผู้เชี่ยวชาญด้านทรัพยากรน้ำ, ตัวแทนกลุ่มผู้ใช้น้ำ และประชาชน เพื่อรวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริงที่ชัดเจนสามารถอธิบายเสริมสนับสนุนข้อโต้แย้งต่าง ๆ และเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจ รวมถึงการเสนอแนะข้อคิดเห็นในประเด็นที่มีข้อขัดแย้งหรือเห็นควรเพิ่มเติมความรู้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นโดยใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 21 รูป/คน จำแนกเป็น 6 กลุ่มสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระเจิงงาม ตำบลศาลาแดง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 187 คน คิดเป็นร้อยละ 58.60 อายุของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 32.90 การศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ระหว่างการศึกษาระดับมัธยมศึกษา / ปวช. จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 37.90 อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร(ทำนา/ทำไร่) จำนวน 278 คน คิดเป็นร้อยละ 77.70 และรายได้ต่อเดือน ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีรายได้ 10,000-15,000 บาท มีจำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 26.00

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับสิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระเจิงงาม ตำบลศาลาแดง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสารานุกรมโดยภาพรวม

(n = 319)

ข้อ	ระดับสิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระเจิงงาม ตามหลักสารานุกรม	ระดับความเห็น		การแปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1.	ด้านเมตตากายกรรม (การที่เกษตรกรผู้ใช้น้ำรอบบึงกระเจิงงามได้กระทำความดีต่อกัน)	4.11	0.71	มาก
2.	ด้านเมตตาวจีกรรม (การที่เกษตรกรผู้ใช้น้ำรอบบึงกระเจิงงามพูดแต่สิ่งที่ดีงาม พูดกันด้วยความจริงใจมีการปรึกษาหารือกันเมื่อเกิดปัญหาน้ำไม่เพียงพอ)	4.09	0.73	มาก
3.	ด้านเมตตามโนกรรม (การที่เกษตรกรผู้ใช้น้ำรอบบึงกระเจิงงามมีความคิดที่ดี มีความหวังดีและปรารถนาดีต่อกัน)	4.05	0.74	มาก
4.	ด้านสาธารณโภคีตา (การที่เกษตรกรผู้ใช้น้ำรอบบึงกระเจิงงามรู้จักที่จะแบ่งปัน และจัดสรรทรัพยากรน้ำที่มีอยู่อย่างจำกัด)	4.06	0.72	มาก

ข้อ	ระดับสิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึง กระจางม ตามหลักสารานีธรรม	ระดับความเห็น		การแปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
5.	ด้านสิทธิสามัญญตา (การที่เกษตรกรผู้ใช้น้ำรอบบึงกระจางมได้ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำร่วมกัน)	4.05	0.70	มาก
6.	ด้านสิทธิสามัญญตา (การที่เกษตรกรผู้ใช้น้ำรอบบึงกระจางมมีความคิดเห็นเป็นอย่างเดียวกันคิดในสิ่งที่ตรงกัน ไม่ยึดถือความคิดของตนเป็นใหญ่ รู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นอยู่เสมอ)	36.9	0.77	มาก
รวมเฉลี่ย		4.05	0.69	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับสิทธิของชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระจางม ตำบลศาลาแดง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสารานีธรรม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.69

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับสิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระจางม ตำบลศาลาแดง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสารานีธรรม มากที่สุดอยู่ที่ด้านเมตตากายกรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.11$ รองลงมา คือ ด้านเมตตาวจกรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.09$, ด้านสาธารณโภคิตา มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.06$, ด้านสิทธิสามัญญตา และด้านเมตตามโนกรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.05$, และด้านที่มีระดับสิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระจางม ตำบลศาลาแดง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสารานีธรรม ต่ำที่สุดอยู่ที่ด้านสิทธิสามัญญตา มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 3.96$ ของผู้ที่ตอบแบบสอบถาม ซึ่งระดับสิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระจางมโดยภาพรวมทั้ง 6 ด้านอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 2 ระดับสิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระเจิงงาม ตำบลศาลาแดง อำเภोगโรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม

(n =319)

ข้อ	สิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระเจิงงาม	ระดับความเห็น		การแปลผล
		$\bar{X}$	S.D.	
1.	ด้านสิทธิในการเข้าใช้ทรัพยากร (การคัดกรองบุคคลเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำในบึงกระเจิงงาม)	4.10	0.67	มาก
2.	ด้านสิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร (วัตถุประสงค์ของสมาชิกกลุ่มในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำในบึงกระเจิงงาม)	3.98	0.71	มาก
3.	ด้านสิทธิในการจัดการ (การตั้งเป้าประสงค์ และการวางแผนงานของกลุ่ม)	3.96	0.68	มาก
4.	ด้านสิทธิในการกีดกัน (กลุ่มผู้ใช้น้ำมีอำนาจในการจำกัดการเข้าถึงทรัพยากรน้ำในบึงหลวง หรือมีสิทธิให้ผู้ใดผู้หนึ่งไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรน้ำได้)	3.99	0.79	มาก
5.	ด้านสิทธิในการขายหรือให้ยืมสิทธิทั้ง 4 ประเภทก่อนหน้านี้(สมาชิกผู้ใช้น้ำมีอำนาจในการแบ่งปันทรัพยากรน้ำให้กับเพื่อนสมาชิกผู้ใช้น้ำหรือสละสิทธิการใช้น้ำให้กับบุคคลอื่น)	4.03	0.78	มาก
รวมเฉลี่ย		4.01	0.57	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับสิทธิของชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระเจิงงาม ตำบลศาลาแดง อำเภोगโรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ตามมิติของ (Elinor Ostrom) โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.57

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับสิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระเจิงงาม ตำบลศาลาแดง อำเภोगโรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ มากที่สุดอยู่ที่ด้านสิทธิในการเข้าใช้ทรัพยากร มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.10$ รองลงมาอยู่ที่ด้านสิทธิในการขายหรือให้ยืมสิทธิทั้งประเภทก่อนหน้านี้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 4.03$, ด้านสิทธิในการกีดกัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X}$

= 3.99 และด้านสิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 3.98$ ส่วนด้านที่มีระดับสิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระเจิงงาม ตำบลศาลาแดง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ต่ำที่สุดอยู่ที่ด้านสิทธิในการจัดการมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ $\bar{X} = 3.96$ ของผู้ที่ตอบแบบสอบถาม โดยภาพรวมทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับมาก

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักสาราณียธรรมกับสิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระเจิงงาม ตำบลศาลาแดง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ (0.01) โดยมีโดยมีความสัมพันธ์ในทางบวกหรือความสัมพันธ์กันในลักษณะที่คล้อยตามกันเป็นคู่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง Pearson Correlation (r) (0.617**) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า คู่ของด้านด้านสาธารณโภคีตา (X4) กับด้านสิทธิในการเข้าใช้ทรัพยากร (Y1) มีค่าความสัมพันธ์สูงที่สุด ($r = 0.842^{**}$) รองลงมา ได้แก่ คู่ของด้านศีลสามัญญตา (X5) กับด้านสิทธิในการเข้าใช้ทรัพยากร (Y1) มีค่าความสัมพันธ์อยู่ที่ ($r = 0.819^{**}$) และน้อยที่สุด ได้แก่ คู่ของด้านทฎฐิสามัญญตา (X6) กับ ด้านสิทธิในการกีดกัน (Y4) มีค่าความสัมพันธ์อยู่ที่ ($r = 0.226^{**}$)

3. แนวทางในการส่งเสริมสิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระเจิงงาม ตำบลศาลาแดง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ตามหลักสาราณียธรรม พบว่า กลุ่มผู้ใช้น้ำไฟฟ้าหรือเกษตรกรในบึงกระเจิงงามทุกคนพวกเขายู่ด้วยกันเปรียบเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกันการให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนในการกระทำต่าง ๆ หรือการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เป็นปกติ ด้วยขนาดของหมู่บ้านบริบททางสิ่งแวดล้อมทุกคนมีพื้นที่ทำไร่-นาใกล้เคียงกันการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นเรื่องที่เขากระทำปฏิบัติต่อกันจนเป็นวัฒนธรรมทำให้สมาชิกทุกคนรู้สึกว่าเขาได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนสมาชิกกลุ่มเป็นอย่างดี จึงเป็นผลให้การที่จะมาทะเลาะหรือมีปัญหากันในเรื่องของการใช้ทรัพยากรน้ำเป็นไปค่อนข้างยาก ถ้ามีปัญหาในเรื่องของการจัดการน้ำจะเน้นไปที่การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือขอข้อเสนอแนะร่วมกันเพื่อเป็นทางออกเสียมากกว่า การบริหารจัดการน้ำที่ดีกลุ่มสมาชิกควรมีการปรึกษาหารือกันด้วยเหตุผลอยู่เสมอ โดยเฉพาะในเรื่องของการบริหารจัดการน้ำที่กลุ่มสมาชิกสามารถพูดคุย ปรึกษาหารือเพื่อสามารถหาแนวทางหรือวิธีการแก้ไขร่วมกันได้ จากห้วงเวลาที่ผ่านมาเมื่อเกิดน้ำแล้งสมาชิกภายในกลุ่มมีการเสียสละ เมื่อมีเพื่อนสมาชิกคนใด

คนหนึ่งเดือดร้อน เช่น ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการทำเกษตรเพื่อนสมาชิกสามารถแบ่งปันหรือเสียสละเรื่องน้ำได้ จากปัจจัยหลายปัจจัยส่งผลให้กลุ่มผู้ใช้น้ำไฟฟ้าหรือเกษตรกรผู้ใช้น้ำรอบบึงกระเจิงามมีการบริหารจัดการน้ำที่ดี โดยที่ปริมาณน้ำที่ถูกจัดสรรขึ้นมีปริมาณที่เพียงพอต่อกลุ่มสมาชิกผู้ใช้น้ำ สมาชิกทุกคนภายในกลุ่มมีการใช้น้ำอย่างพอดี ไม่มีการกักตุนน้ำเกินความเหมาะสมสามารถรอคอย หรืออดทนในการแจกจ่าย หรือกระจายน้ำได้โดยไม่แทรกแซงเพื่อนสมาชิกด้วยกัน รวมถึงถ้ามีปริมาณน้ำที่ไม่เพียงพอต่อการเกษตรสมาชิกภายในกลุ่มมักจะช่วยเหลือ หรือแบ่งปันทรัพยากรน้ำซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังเป็นการที่สมาชิกผู้ใช้น้ำตระหนักถึงกฎระเบียบความสำคัญในการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งกฎระเบียบ หรือข้อบังคับดังกล่าวนี้เป็นเจตนาร่วมของทุกคน ทุกคนจึงเคร่งครัดในการปฏิบัติ ถ้ามีบุคคลใดบุคคลหนึ่งละเมิดจะมีการพูดคุยกันก่อน และหากยังกระทำหรือปฏิบัติเช่นเดิมจะได้รับบทลงโทษ ซึ่งการลงโทษของกลุ่มมิได้ทำโดยภาระการจากประธานกลุ่ม แต่จะเป็นความเห็นจากคณะกรรมการผู้ใช้น้ำไฟฟ้า และสมาชิกภายในกลุ่มในการให้บทลงโทษท้ายที่สุดการบริหารจัดการน้ำที่ดีของบึงกระเจิงามจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าสมาชิกภายในกลุ่มไม่มีการเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อยู่เสมอ และให้ความสำคัญในการแสดงความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกด้วยกันอย่างเท่าเทียมกัน บนหลักการของเหตุและผลในการหาทางออกร่วมกัน อีกทั้งมีการการกล่าวชมเชย หรือขอบคุณเพื่อนสมาชิกด้วยกันเมื่อได้รับการแก้ไขปัญหในการบริหารจัดการน้ำ หรือทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มผู้ใช้น้ำ

อภิปรายผลการวิจัย

ระดับสิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระเจิงาม ตำบลศาลาแดง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสาราณียธรรม ด้านสิทธิในการเข้าใช้ทรัพยากร อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า มีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำในบึงกระเจิงามเพื่อการเกษตรเป็นหลัก เกษตรกรหรือองค์กรผู้ใช้น้ำจึงให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพันธ์ศักดิ์ สายเกียรติวงศ์ และคณะ (2565) พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลักคือ ทำนา ทำสวน ทำไร่ เป็นหลักและให้ความสำคัญในการใช้ทรัพยากรน้ำเมื่อปริมาณน้ำที่จำเป็นนั้นไม่

เพียงพอต่อการทำเกษตรกรรมในแต่ละฤดู จะส่งผลให้ผู้ที่ประกอบอาชีพด้านการเกษตรเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลหรือพัฒนาแหล่งน้ำ

ระดับสิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระเจิงงาม ตำบลศาลาแดง อำเภอกอพระ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสารานุกรม ด้านสิทธิในการจัดการ อยู่ในระดับมากที่สุดนี้เป็นเพราะว่า มาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำมีส่วนร่วมในการจัดการในเรื่องต่าง ๆ เช่น การมีส่วนร่วมในการสร้างกฎกติกา หรือแนวทางปฏิบัติร่วมกัน การมีส่วนร่วมในการวางแผนการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำของกลุ่มในแต่ละปี ให้มีแนวทางการแจกจ่ายน้ำของกลุ่มในแต่ละปีให้มีประสิทธิภาพเพียงพอ แจกจ่ายน้ำด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน การออกกติกาเพื่อบังคับใช้ร่วมกันภายในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอัษฎา บุชพงศ์ (2557) พบว่า ภายในชุมชนมีการจัดประชุมกลุ่มย่อยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง เพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับกติกา/มาตรการที่ควรกำหนดเพื่อควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรสัตว์น้ำในพรุฉิมพลี เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน มีการจัดเวทีร่วมกันออกแบบการสร้างกติกาโดยชุมชน เพื่อชุมชน เป็นมาตรการควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรสัตว์น้ำในพรุฉิมพลีอย่างยั่งยืนโดยใช้ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อย รวมถึงนำเสนอกติกาต่อสาธารณะชนเพื่อเป็นมาตรการควบคุมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรสัตว์น้ำในพรุฉิมพลีอย่างยั่งยืนในที่ประชุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อขอความคิดเห็น และชุมชนสามารถปรับปรุงกติกา/มาตรการฯ ตามความคิดเห็นของที่ประชุม และจัดทำเป็นเอกสาร/ป้ายประกาศ ฯลฯ เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

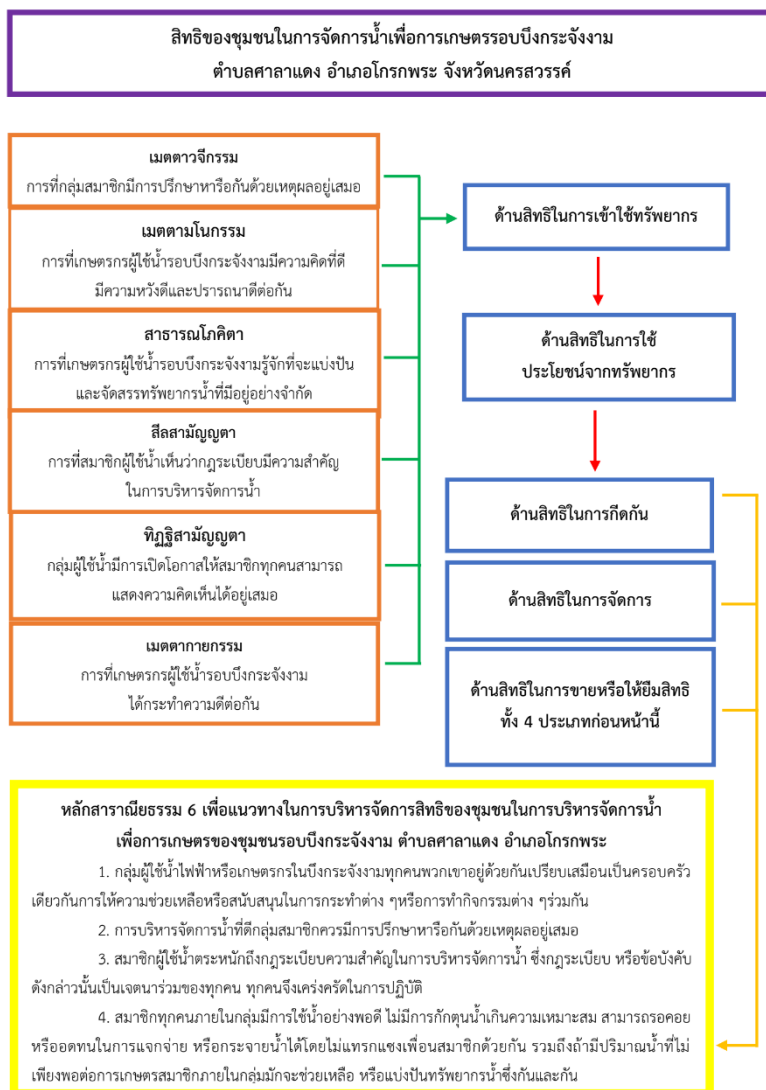
ระดับสิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระเจิงงาม ตำบลศาลาแดง อำเภอกอพระ จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักสารานุกรม ด้านสิทธิในการกีดกัน อยู่ในระดับมากที่สุดนี้เป็นเพราะว่า กลุ่มผู้ใช้น้ำไฟฟ้าบ้านกระเจิงงามมีกฎระเบียบ หลักการปฏิบัติที่เป็นเกณฑ์ส่งผลให้ปัญหาต่าง ๆ ในเรื่องของการกีดกันทรัพยากรไม่เกิดขึ้น ทุกคนล้วนตระหนักถึงความเป็นสิทธิและการปฏิบัติที่เท่าเทียมกัน ไม่มีการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน การสูบน้ำเป็นไปตามคิวของตนที่ได้รับ ไม่มีการแทรกแซงกัน เว้นเสียว่าได้รับความเดือดร้อนมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชนิษฐา ยกชื่อ (2559) พบว่า การทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐและชาวบ้านนั้น การพูดคุยกัน ทำความเข้าใจกัน พยายามทำระบบการพัฒนาพื้นที่จากพื้นฐานปัญหาของชุมชน ทำงานจากข้างล่างไปสู่

ข้างบน ซึ่งสามารถสร้างรูปแบบการทำงานที่เข้าใจและแก้ไขปัญหาได้จริง หลักการทำงานที่สำคัญ ได้แก่ การเข้าไปเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน พยายามลดบทบาทความเป็นเจ้าหน้าที่ของภาครัฐลงขณะทำงานกับชุมชน ร่วมกระบวนการคิด ค้นหาคำตอบ แก้ไขปัญหา และร่วมแลกเปลี่ยนแนวคิดกับชาวบ้านอย่างตรงไปตรงมา เพื่อจะไปทราบถึงแนวคิด กระบวนการทำงาน มุมมองของทั้งสองฝ่าย คือ ชาวบ้านและรัฐ พยายามหาทางเลือกให้กับชาวบ้านมากกว่าการตัดทางเลือก ปฏิบัติงานร่วมกับชาวบ้านเปรียบเสมือนการทำงานของคนครอบครัวเดียวกัน ปรับใช้กฎหมายให้เข้ากับบริบทพื้นที่ชุมชน

แนวทางในการส่งเสริมสิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระเจิงงาม ตำบลศาลาแดง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ตามหลักสาราณียธรรม พบว่า การใช้ทรัพยากรน้ำในบึงกระเจิงงามนั้น มีการจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำไฟฟ้าบ้านบึงกระเจิงงามอย่างเป็นรูปธรรม และภายในกลุ่มได้มีประธานและคณะกรรมการเป็นผู้ดูแลเครื่องสูบน้ำ จัดคิวสูบน้ำให้กับสมาชิก เพื่อให้การจัดการทรัพยากรน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเท่าเทียม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอำพา แก้วก่าง และคณะ (2564) พบว่า ชุมชนในหมู่บ้านได้จัดตั้ง “คณะกรรมการน้ำ” เพื่อดูแลเครื่องสูบน้ำสำหรับสูบน้ำใช้เพื่อการทำนาเท่านั้น นอกจากนี้ สมาชิกผู้ใช้น้ำไฟฟ้าบ้านบึงกระเจิงงามได้ตระหนักถึงกฎระเบียบความสำคัญในการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งกฎระเบียบ หรือข้อบังคับดังกล่าวนี้เป็นเจตนารมณ์ของทุกคน ทุกคนจึงเคร่งครัดในการปฏิบัติ ถ้ามีบุคคลใดบุคคลหนึ่งละเมิดจะมีการพูดคุยกันก่อน และหากยังกระทำหรือปฏิบัติเช่นเดิมจะได้รับบทลงโทษ ซึ่งการลงโทษของกลุ่มมิได้ทำโดยภาระการจากประธานกลุ่ม แต่จะเป็นความเห็นจากคณะกรรมการผู้ใช้น้ำไฟฟ้า และสมาชิกภายในกลุ่มในการให้บทลงโทษ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kongthong & Ratanachai (2012) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง “ภาคประชาสังคมในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา” กล่าวว่า การมีข้อกฎหมายหรือกฎระเบียบที่ชัดเจนในเรื่องของการใช้ทรัพยากรจะส่งผลให้ภาคประชาสังคมตระหนักถึงการใช้ทรัพยากรร่วมกัน และไม่ขัดแย้งหรือเกิดการแข่งขันกันในการใช้ทรัพยากร

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง “สิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระเจิงาม ตำบลศาลาแดง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์” ผู้วิจัยขอเสนอองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาสิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระจังงาม ตำบลศาลาแดง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้ สิทธิชุมชนในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรรอบบึงกระจังงาม ตำบลศาลาแดง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ ในด้านการเข้าใช้ทรัพยากรประกอบด้วย การที่เกษตรกรผู้ใช้น้ำรอบบึงกระจังงามได้กระทำความดีต่อกัน เช่น การที่กลุ่มสมาชิกมีการให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนในการกระทำต่าง ๆ หรือการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน (เมตตากรรม) เมื่อมีปัญหาในเรื่องของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กลุ่มสมาชิกมีการปรึกษาหารือกันด้วยเหตุผลอยู่เสมอเน้นไปที่การปรึกษาหารือ เพื่อหาแนวทางหรือวิธีการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว (เมตตาจริกรรม)

นอกจากนี้ในด้านความรู้สึกนึกคิด กลุ่มสมาชิกผู้ใช้น้ำไฟฟ้าบ้านบึงกระจังงามทุกคนล้วนมีความคิดที่ดี มีความหวังดีและปรารถนาดีต่อกัน เช่น สมาชิกภายในกลุ่มมีการเสียสละ เมื่อมีเพื่อนสมาชิกเดือดร้อน เช่น ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการทำเกษตรเพื่อนสมาชิกสามารถแบ่งปันหรือเสียสละเรื่องน้ำได้ ขณะที่ในด้านอารมณ์ความรู้สึก สมาชิกผู้ใช้น้ำต่างรู้สึกสุขใจในการช่วยเหลือเพื่อนสมาชิกด้วยกันที่มีปัญหา โดยมองว่าความสัมพันธ์ของเพื่อนสมาชิกกลุ่มใช้น้ำเหมือนพี่น้องหรือครอบครัวเดียวกัน (เมตตาเมตตากรรม) และปัจจัยที่ขาดไม่ได้ คือ การที่เกษตรกรผู้ใช้น้ำรอบบึงกระจังงามรู้จักที่จะแบ่งปัน และจัดสรรทรัพยากรน้ำที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้มีปริมาณที่เพียงพอต่อกลุ่มสมาชิกผู้ใช้น้ำ รวมถึงเป็นการที่สมาชิกทุกคนภายในกลุ่มมีการใช้น้ำอย่างพอดี ไม่มีการกักตุนน้ำเกินความเหมาะสม สามารถรอคอย หรืออดทนในการแจกจ่าย หรือกระจายน้ำได้โดยไม่แทรกแซงเพื่อนสมาชิกด้วยกัน อีกทั้งถ้ามีปริมาณน้ำที่ไม่เพียงพอต่อการเกษตรสมาชิกภายในกลุ่มมักจะช่วยเหลือ หรือแบ่งปันทรัพยากรน้ำซึ่งกันและกัน (สาธารณโภคีตา)

ขณะเดียวกันการที่กลุ่มผู้ใช้น้ำไฟฟ้าบ้านบึงกระจังงามจะมีสิทธิในการเข้าใช้ทรัพยากรต้องอาศัยปัจจัยในเรื่องของกฎระเบียบ โดยที่ทุกคนที่เป็นสมาชิกล้วนตระหนักและให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างมาก ซึ่งกฎระเบียบหรือข้อปฏิบัติของกลุ่มเป็นข้อกำหนดที่สมาชิกทุกคนได้กระทำร่วมกัน (ศีลสามัญญตา) ทั้งนี้สิ่งที่สำคัญที่สุดในการรวมกลุ่มผู้ใช้น้ำคือการที่ผู้ใช้น้ำเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อยู่เสมอ และให้ความสำคัญในการแสดงความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกด้วยกันอย่างเท่าเทียมกัน ถ้าความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกไม่ตรงกันทางกลุ่มจะใช้

เหตุผลในการหาแนวทางออกร่วมกัน รวมถึงมีการกล่าวชมเชย หรือขอบคุณเพื่อนสมาชิกด้วยกัน เมื่อเขาได้แก้ปัญหการบริหารจัดการน้ำ หรือทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกลุ่มผู้ใช้น้ำ (ทฤษฎีสามัญญตา) ทั้งหมดที่กล่าวไปข้างต้นจึงส่งผลให้เกษตรกรรอบบึงกระจังงามมีสิทธิในการเข้าถึงการใช้ทรัพยากรน้ำในบึงกระจังงาม

แนวทางในการบริหารจัดการสิทธิของชุมชนในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรของชุมชนรอบบึงกระจังงาม ตำบลศาลาแดง อำเภอโกรกพระ นครสวรรค์

1. กลุ่มผู้ใช้น้ำไฟฟ้าหรือเกษตรกรในบึงกระจังงามทุกคนพวกเขายู่ด้วยกันเปรียบเสมือนเป็นครอบครัวเดียวกันการให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนในการกระทำต่าง ๆ หรือการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน
2. การบริหารจัดการน้ำที่ดีกลุ่มสมาชิกควรมีการปรึกษาหารือกันด้วยเหตุผลอยู่เสมอ
3. สมาชิกผู้ใช้น้ำตระหนักถึงกฎระเบียบความสำคัญในการบริหารจัดการน้ำซึ่งกฎระเบียบ หรือข้อบังคับดังกล่าวนี้เป็นเจตนารมณ์ของทุกคน ทุกคนจึงเคร่งครัดในการปฏิบัติ
4. สมาชิกทุกคนภายในกลุ่มมีการใช้น้ำอย่างพอดี ไม่มีการกักตุนน้ำเกินความเหมาะสม สามารถรอคอย หรืออดทนในการแจกจ่าย หรือกระจายน้ำได้โดยไม่แทรกแซงเพื่อนสมาชิกด้วยกัน รวมถึงถ้ามีปริมาณน้ำที่ไม่เพียงพอต่อการเกษตรสมาชิกภายในกลุ่มมักจะช่วยเหลือหรือแบ่งปันทรัพยากรน้ำซึ่งกันและกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานภาครัฐควรมีนโยบายการขยายพื้นที่ท่อส่งน้ำ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่อื่นมีสิทธิในการใช้งานทรัพยากรด้วย
2. หน่วยงานภาครัฐควรมีการควบคุมดูแลการการฝ่าฝืนกฎเมื่อน้ำแดงหรือน้ำแล้งอย่างเคร่งครัด

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. สิทธิในการเข้าใช้ทรัพยากร ควรมีการปลูกจิตสำนึกกับผู้ใช้รูปแบบไม่เหมาะสม ให้ตระหนักถึงผู้อื่นที่ใช้ทรัพยากรร่วมกันและต้องคิดถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นต่อทรัพยากรด้วย
2. สิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ประชาชนควรมีความตระหนักถึงหลักการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน หากประชาชนโดยรอบมีการทำการประมงที่มากเกินไป หรือหลักรอบช่วงเวลาที่เขาหาที่มีภารกิจอื่น ฝ่าฝืนกฎที่รัฐตั้งขึ้นมา ก็จะทำให้ทรัพยากรหมดไป หรือเจริญโตไม่ทันต่อความต้องการของประชาชน อาจทำให้อาชีพของประชาชนเสียหายและเสียรายได้ได้
3. สิทธิในการจัดการ ผู้ที่เป็นบุคคลมีสิทธิตัดสินใจในการบริหารจัดการเรื่องน้ำนี้ ต้องมีความตระหนักหรือถึงส่วนร่วมมากกว่าพวกพ้องเป็นการตัดสินใจอย่างเป็นธรรมเพื่อป้องกันปัญหาการทะเลาะกันของประชาชน
4. สิทธิในการกีดกัน ภาครัฐหรือภาคเอกชนควรมีการลงโทษอย่างเข้มงวดและสามารถสร้างไม่ให้ประชากรใช้ทรัพยากรในบึงกระเจิงงานได้ตามเวลาที่กำหนดหรืออาจมีการงดใช้ตลอดไปเพื่อเป็นการคำนึงถึงทรัพยากรภายในบึงให้ยั่งยืนอยู่ให้ประชาชนในพื้นที่ใช้ประโยชน์ได้อย่างยาวนาน
5. สิทธิในการขายหรือให้ยืมสิทธิทั้ง 4 ด้วยกลุ่มผู้ใช้น้ำไฟฟ้าก่อตั้งมานานสมาชิกทุกคนเปรียบเสมือนคนในครอบครัวเดียวกัน การเสียสละในเรื่องของทรัพยากรน้ำเป็นสิ่งที่พวกเขาพึงปฏิบัติอย่างเป็นธรรมเนียม ทุกคนที่อยู่ในกลุ่มผู้ใช้น้ำไฟฟ้าสามารถเสียสละควิน้ำให้กันและกันได้ ถ้าเพื่อนสมาชิกคนใดคนหนึ่งได้รับความเดือดร้อนนอกจากนี้การมีกฎกติกาที่ทุกคนสร้างขึ้นร่วมกันตั้งแต่แรกเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติร่วมกันส่งผลให้สมาชิกกลุ่มทุกคนเคารพในกฎกติกาที่ตนเองสร้างขึ้น เป็นผลให้ปัญหาในเรื่องของการจัดการน้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำไฟฟ้ามีค่อยเกิดขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กิตติศักดิ์ ปรกติ. (2550). *สิทธิของบุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชน*. สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.

ชนิษฐา ยกชื่อ (2559) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา บ้านแม่สะแง๊ะ หมู่ 15 ตำบลทาภาคนเหนือ อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน. [วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทไม่ได้ตีพิมพ์] มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นิตยา โพธิ์นอก และรัชวดี แสงมเหหมัด. (2565). การเสริมสร้างศักยภาพชุมชนเพื่อใช้สิทธิในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. สถาบันพระปกเกล้า.

พันธ์ศักดิ์ สายเกียรติวงศ์ และคณะ (2565) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมการใช้ทรัพยากรน้ำของกลุ่มผู้ใช้น้ำพื้นที่ลุ่มน้ำเกียน. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 13(2),181-192.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540. (2540, 11 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 114, ตอนที่ 55 ก, หน้า 10.

สำนักงานทรัพยากรน้ำที่ 2. (2567). การติดตั้งเครื่องสูบน้ำ. <https://www.facebook.com/profile/100064870530777/search/?q=%>.

อัจฉรี สิงโต. (2565). ภัยแล้งทางการเกษตรของไทย. https://webapp.ddd.go.th/lpd/node_modules/Article_Lpd/Article_Lpd1_1/

อัษฎา บุชบงค์. (2557). การกำหนดกติกาการใช้ประโยชน์ทรัพยากรสัตว์น้ำในป่าพรุฉิมพลีอย่างยั่งยืนโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน. (รายงานการวิจัย). โครงการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา.

อำพา แก้วกำกั และคณะ. (2564) สิทธิชุมชนในการจัดสรรทรัพยากรน้ำโดยใช้แนวทางสันติวิธี: กรณีศึกษาพื้นที่ต้นน้ำของประเทศไทย: รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์. (รายงานการวิจัย). สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

Kongthong, O. & Ratanachai, C. (2012). Civil Society in the Songkla Lake Basin. *CRBOM Small Publications Series*, 45, 1-9.

Ostrom, E. (2015). *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge University Press.